

Στέργιος Φασουλάκης

*Μια ασυμπλήρωτη βιβλιοθηκονομική προσπάθεια
του Ν. Γ. Πολίτη*

Στη μνήμη της Μαρίας Αναγνωστοπούλου

Μέσα στο δεύτερο μισό του ΙΘ' αιώνα μερικοί οργανισμοί, που είχαν αποκτήσει βιβλιοθήκες με μεγάλο αριθμό βιβλίων, προσπάθησαν να βάλουν μια τάξη στα αποκτήματά τους, αφενός για να ξέρουν τι έχουν και αφετέρου για να μπορούν να τα βρίσκουν εύκολα, όταν τα χρειάζονταν. Πρέπει να θυμίσω ότι στην περίοδο αυτή είχαν ιδρυθεί πολλοί τέτοιοι οργανισμοί, όπως π.χ.

το 1865 ο Φιλολογικός Σύλλογος Παρνασσός και η Εταιρεία των Φίλων του Λαού,

το 1869 ο Σύλλογος προς Διάδοσιν των Ελληνικών Γραμμάτων,

το 1882 η Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία της Ελλάδος,

το 1899 ο Σύλλογος προς Διάδοσιν Ωφελίμων Βιβλίων κ.ά.,

και, συνεπώς, όσοι απ' αυτούς απέκτησαν βιβλιοθήκη είχαν ανάγκη από ταξινόμηση των βιβλίων τους, για τους λόγους που προανέφερα.

Το πρώτο εγχείρημα έγινε, φυσικά, στην Εθνική Βιβλιοθήκη από τον Γερμανό βιβλιοθηκονόμο E. Steinhagen. Ακολούθησε ένα άλλο για τη βιβλιοθήκη του Φ. Σ. Παρνασσού, το οποίο έφερε σε πέρας ο Νικόλαος Πολίτης. Και τα δύο αποτέλεσαν ένα καλό προηγούμενο, για να επεκταθούν τέτοιες προσπάθειες και σε άλλες ελληνικές βιβλιοθήκες εκτός του ελληνικού κράτους. Αυτό συνέβη και με τη βιβλιοθήκη της Χίου, απαρτισμένη από τις προσωπικές βιβλιοθήκες του Αδαμάντιου Κοραή, του Ιωάννη Ανδρεάδη και από άλλες μικρότερες και συνεχείς προσφορές, κάπου 11.000 τόμοι στο σύνολό τους τότε. Ύστερα από οικονομικές διαδικασίες και μακρές

συζητήσεις, αν θα έπρεπε τα βιβλία του Α. Κοραή να καταλήξουν στην τουρκοκρατούμενη, τότε, Χίου ή στην κεντρομόλα Αθήνα¹, η επιθυμία του Α. Κοραή έγινε πραγματικότητα μέσα στα χρόνια 1850-1851 και του Ι. Μ. Ανδρεάδη, αρχιδιδασκάλου της Τεργέστης, το 1858². Όμως τα βιβλία έμειναν αχρησιμοποίητα στο Γυμνάσιο Χίου λόγω ελλείψεως χώρου και κατάλληλου ταξινόμητή. Κάποιες προσπάθειες, να αναληφθεί η ταξινόμηση των βιβλίων από τον γυμνασιάρχη Γ. Σουρία και τους καθηγητές, δεν έφεραν αποτελέσματα, διότι δεν είχαν και τις κατάλληλες γνώσεις. Το μόνο που κατορθώθηκε ήταν να κτισθεί, μεταξύ 1864 και 1870, ένα ιδιαίτερο κτίσμα κοντά στο γυμνάσιο, για να στεγάσει τη βιβλιοθήκη της Χίου³. Ύστερα απ' αυτό το βήμα, η στιγμή ήταν κατάλληλη για την εξεύρεση ενός έμπειρου ταξινόμου, για να κάνει αυτή τη δουλειά και να μη μένουν τα βιβλία ανενεργά και άχρηστα. Ό,τι θα ακολουθήσει εδώ στηρίζεται σε ανέκδοτη αλληλογραφία από 12 επιστολές, που απόκεινται στη Βιβλιοθήκη Κοραή (Χίος)⁴.

Με τη συνεχή υποκίνηση του θέματος από τον στυλοβάτη της χιακής εκπαίδευσης Ανδρέα Ζ. Μάμουκα (1801-1884), η Βιβλιοθήκη της Χίου θα έκανε ένα ακόμη βήμα. Ο Α. Μάμουκας, Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου των Εκκλησιαστικών και της Δημόσιας Εκπαίδευσης και αντιπρόσωπος των Χίων στην Αθήνα, βρήκε κατάλληλο ταξινόμο τον Ν. Γ. Πολίτη. Ο Α. Μάμουκας είχε ένα πρόσθετο λόγο να ενδιαφέρεται για την ταξινόμηση των βιβλίων της Χίου. Ως πρώτος συστηματικός κοραϊστής και επίδοξος εκδότης των ανέκδοτων έργων του Κοραή⁵ επιθυμούσε τα εγκιβωτισμένα βιβλία να μπουν σε μια τάξη, για να έχει πρόσβαση και να διευκολύνεται ο μελετητής⁶.

1. Βλ. γι' αυτά τη μελέτη Στερ. Φασουλάκης και Γεώργ. Α. Χριστοδούλου, «Γύρω από την ιστορία της Βιβλιοθήκης Κοραή: Αθησαύριστα κείμενα», *Χιακά Χρονικά ΙΔ'* (1982), σ. 71-102.
2. Στέφανος Καββάδας, *Η εν Χίω Βιβλιοθήκη Κοραή. (Ιστορία, κατάλογος χειρογράφων)*, Αθήνα 1933, σ. 32-34 και 42-44.
3. Ανδρέας Μάμουκας, *Αδαμάντιος Κοραΐς: Βίος και έργα, ΜΙ.Ε.Τ.*, Αθήνα 1989, σ. 183 και Στερ. Φασουλάκης, «Συμβολές στην ιστορία της Βιβλιοθήκης Κοραή», *Χιακά Χρονικά ΙΓ'* (1981), σ. 76-80.
4. Άλλες οκτώ επιστολές του Ν. Πολίτη εξέδωσα το 1984· βλ. Στερ. Φασουλάκης, «Από την αλληλογραφία Σ. Βίου», *Χιακά Χρονικά ΙΣΤ'* (1984), σ. 16-27 (= ο ίδιος, «Από τον Γ. Ζολώτα στον Σ. Βίο [...]», Αθήνα 1985, σ. 21-32). Οι επιστολές εκδίδονται in extenso. Διατηρήθηκαν σιωπηρώς τα γραμματικά λάθη στις επιστολές του Ν. Γ. Πολίτη.
5. Γι' αυτό τον σκοπό ο Α. Μάμουκας επισκέφθηκε τη Χίο το 1857, το 1872, το 1874 και το 1875· βλ. Α. Μάμουκας, *ό.π.*, σ. χii και χvii.
6. Α. Μάμουκας, *ό.π.*, σ. χiii κεξ. Πρβ. «Έκθεση της Σχολικής Εφορίας Χίου», σ. 12-13, στο Γ. Σουρίας, *Λόγος εκφωνηθείς κατά την έναρξιν των δημοσίων εξετάσεων του εν Χίω γυμνασίου τη 30 Ιουνίου 1870 [...]*, Χίος 1870.

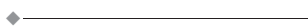
Η αλληλογραφία που αξιοποιείται εδώ θα μας βοηθήσει να δούμε τη συνέχεια.

Σε επιστολή του, λοιπόν, της 27ης Απριλίου 1871 (εδώ αριθ. 1) ο Α. Μάμουκας προτείνει στη Σχολική Εφορία Χίου να αρχίσει μια προπαρασκευαστική αποδελτίωση των βιβλίων από το διδακτικό προσωπικό με ιδιαίτερη αμοιβή μέχρις ότου εξεύρει ταξινόμο, πράγμα που δεν μπορούσε να επιτευχθεί αμέσως.

Με τη βοήθεια όμως του Σπυρίδωνος Αργυρόπουλου, εξαδέλφου του γραμματέα του ελληνικού προξενείου της Χίου Λεωνίδα Αργυρόπουλου⁷, ο Α. Μάμουκας προτείνει ως ταξινόμο τον Ν. Πολίτη –που δεν γνώριζε, γι' αυτό και τον αναφέρει αρχικά Γεώργιο στην επιστολή του– ο οποίος, γνώστης των βιβλιοθηκονομικών κανόνων που εφήρμοσε ο Γερμανός ταξινόμος στην Εθνική Βιβλιοθήκη, είχε ήδη ταξινομήσει τα βιβλία του Φ. Σ. Παρνασσού και συνεπώς είχε την ανάλογη πείρα. Το ποσόν της αμοιβής του προϋπολογίσθηκε σε 800 - 1000 δρχ., όπως γράφει ο Α. Μάμουκας σε επιστολή του στη Σχολική Εφορία Χίου την 11η Μαΐου 1871 (αριθ. 2). Θα έπρεπε όμως να εξευρεθούν καλλιγράφοι μαθητές, για να τον βοηθήσουν και να προμηθευτεί η Εφορία χονδρό χαρτί για δελτία και κατάστιχα.

Η Σχολική Εφορία αποδέχθηκε τις προτάσεις Μάμουκα και ο Ν. Πολίτης, 19 χρονών τότε, φοιτητής ακόμη, αναχώρησε από την Αθήνα για τη Χίο. Θα εργαζόταν εκεί 1½ μήνα και θα έπαιρνε ως αντιμισθία 900 δρχ., όπως αναφέρει ο Α. Μάμουκας σε νεώτερη επιστολή του, της 7ης Ιουνίου 1871 (αριθ. 3), που στάλθηκε στην Εφορία με τον ίδιο τον Ν. Πολίτη. Στην ίδια επιστολή σημειώνεται ότι γραπτή συμφωνία μεταξύ των δύο συμβαλλομένων μερών θεωρήθηκε περιττή⁸, γεγονός που αργότερα δημιούργησε προβλήματα, όχι από έλλειψη αγαθής πίστεως αμφοτέρων, αλλά από το γεγονός ότι και οι δύο δεν είχαν σαφή και ταυτόσημη αντίληψη της όλης επιχειρήσεως.

Για να αντιμετωπισθεί παρακάτω το πρόβλημα αυτό, θα σημειώσω ότι ο Σ. Χ. Αργυρόπουλος σε επιστολή του εξ Αθηνών της 13ης Ιουλίου 1871, ενώ

7. Σ. Καββάδας, *όπ.*, σ. 90 και Χαρίκλεια Αλ. Παπαγεωργιάδου, «Ανέκδοτη συλλογή της Βιβλιοθήκης Κοραή Χίου», *Χιακά Χρονικά* ΙΖ' (1985), σ. 3-18.

8. *Γραπτήν περί τούτου συμφωνίαν εθεώρησα περιττόν να κάμω. Ο νέος είναι φιλότιμος και, ως επληροφορήθην, πράγματι τίμιος* (επιστολή Μάμουκα 7. vi. 1871, εδώ αριθ. 3). Η άποψη του Στίλπωνος Κυραϊκίδου, «Ν. Γ. Πολίτης», *Λαογραφία* Ζ' (1923), σ. ιε', σημ. 1, και λ', ότι η εργασία του Ν. Πολίτη στη Χίο και η έκδοση του Καταλόγου έγιναν το 1873, είναι εντελώς λανθασμένη.

δηλαδή ο Ν. Πολίτης εργαζόταν ακόμη στη Χίο, έγραφε προς τη Σχολική Εφορία ότι το έργο του τελευταίου *θέλει συμπληρώσει ο ενταύθα τυπωθ-σόμενος Κατάλογος*⁹. Αυτό ας το κρατήσουμε· σύντομα θα μας χρειασθεί.

Στις 22 Ιουλίου 1871 ο Ν. Πολίτης, με τη βοήθεια του συνεργείου, είχε συμπληρώσει τη δουλειά του και επέδωσε στη Σχολική Εφορία επιστολή, με την οποία άφησε οδηγίες για την περαιτέρω διοργάνωση της βιβλιοθήκης. Μεταξύ των άλλων, αναφέρεται και στην έκδοση του καταλόγου της Βιβλιοθήκης ως ακολούθως (αριθ. 4): *Ὡς μία των απαιτήτων της βιβλιοθήκης αναγκών παρίσταται και η εκτύπωση του καταλόγου αυτής· διότι, εν ω αφ' ενός μικράν δαπάνην απαιτεί, καθίστησιν αφ' ετέρου προσιωτέρα την βιβλιοθήκην εις τους επιθυμούντας να μελετήσωσι, διότι και γνωστότερα τα βιβλία γίνονται και η εύρεσις αυτών ευκολωτέρα καθίσταται. Εκτός τούτου αι προσφοραί βιβλίων εις την βιβλιοθήκην θα επαυξηθώσιν, γνωστών ουσών των ελλείψεων αυτής· σημειωτέον προς τούτοις ότι ο κατάλογος ούτος, κατάλογος της πλουσιωτέρας βιβλιοθήκης εν τη Ανατολή, θα ήναι ο πρώτος εν Ελλάδι και Τουρκία εκτυπούμενος κατάλογος επιστημονικής κατατεταγμένης βιβλιοθήκης, αφ' ου της εν Αθήναις Εθνικής Βιβλιοθήκης, διά το δυσχερές του έργου, ουδενός κλάδου της φιλολογίας κατάλογος εισέτι εξετυπώθη. Την σύνταξιν και εκτύπωσιν του καταλόγου δύναμαι να κάμω εις Αθήνας ...* Φαίνεται λοιπόν από τις δύο αυτές επιστολές ότι το θέμα της εκδόσεως καταλόγου ήταν δεδομένο.

Μέσα σε ελάχιστο χρονικό διάστημα μετά την επιστροφή του στην Αθήνα, ο Ν. Πολίτης έγραφε προς τους Εφόρους, στις 10 Αυγούστου 1871, ότι τους στέλλει το εκτυπωθέν πρώτο τυπογραφικό και ότι στις προσεχείς ολίγες ημέρες θα τους έστειλε το δεύτερο και το τρίτο. Ζητούσε γι' αυτό κάποια χρήματα, ως προκαταβολή προς τον τυπογράφο (αριθ. 5). Οι Έφοροι του έστειλαν 130 δρχ. και αμέσως ο Πολίτης τους απέστειλε δύο ακόμη τυπογραφικά. Όλος ο Κατάλογος υπελόγιζε ότι θα απαρτιζόταν από 15 τυπογραφικά, δηλαδή 240 περίπου σελίδες, και θα κόστιζε γύρω στις 750 δρχ. για 500 αντίτυπα (αριθ. 6). Η επιστολή αυτή της 17ης Αυγούστου 1871 έχει ενδιαφέρον και για το κόστος των βιβλίων κατά το 1871, αφού κάμνει αναλυτική αναφορά σ' αυτά, αλλ' εδώ θα αποφύγω μια τέτοια εκτροπή από

9. Επιστολή Σ. Χ. Αργυροπούλου προς τον σχολικό έφορο Σκαρλάτο Μαγκανά (ΒΚΧ, χφ 1413)· δεν δημοσιεύεται εδώ. Βλ. ακόμη την Έκθεση της Σχολικής Εφορίας Χίου (σ. 4) στο Γεώργιος Σουρίας, *Λόγος εκφωνηθείς κατά την έναρξιν των δημοσίων εξετάσεων του εν Χίω γυμνασίου τη 30 Ιουνίου 1871* [...], Χίος 1871.

το θέμα. Την ίδια αξία έχει και η επόμενη επιστολή του της 31ης Αυγούστου 1871, με την οποία βεβαιώνει ότι έλαβε προσέτι 457,88 δρχ. και ότι αν αποφάσιζαν ο Κατάλογος να εκδοθεί σε 1000 αντίτυπα, τότε το κόστος του κάθε αντίτυπου θα ήταν χαμηλότερο, δηλαδή περίπου 80 λεπτά έκαστο (αριθ. 7) αντί των 1,5 δρχ.

Μέχρις εδώ τα πράγματα πήγαιναν καλά και γρήγορα. Όμως, όπως εξηγεί ο Ν. Πολίτης σε επιστολή του της 6ης Μαρτίου 1872, σημειώθηκε μεγάλη καθυστέρηση στην πρόοδο στοιχειοθεσίας και εκτυπώσεως του Καταλόγου, επειδή το τυπογραφείο Σαράντη Οικονόμου διαλύθηκε και ότι θα ανέθετε την περαιτέρω έκδοση στον Κορομπλά (αριθ. 8). Ευχαριστεί επίσης για την αποστολή πρόσθετων χρημάτων, όπως και του αντιτίμου των βιβλίων του, τα οποία είχε φιλοφρόνως προμηθευθεί η Βιβλιοθήκη της Χίου¹⁰.

Η καθυστέρηση εντούτοις συνεχιζόταν υπερβολικά και η Σχολική Εφορία, ανησυχούσα, έγραψε σχετικώς στον Α. Μάμουκα, όπως και στον Πολίτη, για περισσότερες πληροφορίες. Ο Α. Μάμουκας απάντησε στις 18 Σεπτεμβρίου 1873 ότι επανειλημμένα παρακάλεσε τον Ν. Πολίτη να αποπερατώσει τον Κατάλογο και ότι τελικά του απέσπασε την υπόσχεση, ότι αυτός σύντομα θα τελείωνε, αφού δεν υπολείπεται ει μιν η του πίνακος σύνταξις και τύπωσις (αριθ. 9).

Η αποπεράτωση όμως δεν φαινόταν στον ορίζοντα και δυστυχώς δεν θα ερχόταν ποτέ. Νέα, απολογητική, επιστολή του Ν. Πολίτη στις 3 Σεπτεμβρίου 1874 (αριθ. 10) προς τη Σχολική Εφορία αποδεικνύει δύο πράγματα: α') ότι ο Ν. Πολίτης, απασχολημένος με δικές του εκδόσεις είχε παρατήσει πια τον Κατάλογο, για τον οποίο, σε αντίθεση προς τις επιστολές της 13ης και 22ης Ιουλίου 1871 και προς την ως τότε πρακτική του, ισχυρίζεται ότι η σύνταξη και έκδοσή του δεν συμπεριλαμβάνονταν στα συμφωνημένα και β') ότι η συμπλήρωση του Καταλόγου απαιτούσε πρόσθετη αμοιβή, όπως έμμεσα άφηνε να εννοηθεί κάνοντας λόγο για την αμοιβή του Γερμανού βιβλιοθηκονόμου της Εθνικής Βιβλιοθήκης και την αμοιβή του διορθωτή.

Οι αντιδράσεις της Σχολικής Εφορίας εν μέρει μόνο είναι γνωστές, από δημοσιευμένα αποσπάσματα. Ελπίζω ότι περισσότερα στοιχεία θα έλθουν στο φως από τα κατάλοιπα του Πολίτη, για τα οποία είχα πληροφορηθεί προ ετών

10. Πρόκειται για το έργο του Ν. Πολίτη, *Μελέτη περί του βίου των νεωτέρων Ελλήνων, Α': Νεοελληνική μυθολογία*, του οποίου αντίτυπα αγόρασε η Βιβλιοθήκη Χίου. Το β' μέρος δημοσιεύθηκε το 1874.

ότι γίνεται έρευνα και κατάταξη.

Έτσι ερχόμαστε έξι χρόνια μετά την αποδελτίωση του θησαυρού της Βιβλιοθήκης Χίου, για να μάθουμε από επιστολή του Α. Μάμουκα της 27ης Δεκεμβρίου 1877 προς τη Σχολική Εφορία (αριθ. 11) ότι ο Ν. Πολίτης είχε φύγει για σπουδές στο Μόναχο, ότι είχε πάρει μαζί του τον τυπωμένο Κατάλογο για να ασχοληθεί με τη συμπλήρωσή του και ότι, επανελθών στην Αθήνα τότε για να καταταγεί στον στρατό, παρέδωσε την εργασία του στον Α. Μάμουκα για καθαρογράφηση από κάποιον διδάσκοντα στη Χίο, ώστε να συμπληρωθεί η έκδοση με την εποπτεία του Ν. Πολίτη. Τι απέγινε μετά ταύτα είναι άγνωστο. Ο Κατάλογος πάντως δεν ολοκληρώθηκε ποτέ και η πιο πάνω επιστολή του Α. Μάμουκα μπορεί να θεωρηθεί ως το «κύκνειον άσμα» της ιστορίας του Καταλόγου.

Εντούτοις τα απομεινάρια του ναυαγίου σώθηκαν. Προ εικοσιπενταετίας, περίπου, σε έρευνά μου στη Βιβλιοθήκη Κοραή της Χίου βρήκα δύο αντίτυπα από όσο τμήμα του Καταλόγου είχε τυπωθεί, πρόχειρα βιβλιοδετημένα¹¹. Έχουν πολλά τυπογραφικά λάθη, με κάποιες χειρόγραφες διορθώσεις στα περιθώρια, όχι πολύ προσεγμένα, που δίνουν την εντύπωση τυπογραφικών δοκιμίων και όχι τυπωμένων φύλλων. Τα αντίτυπα μάλιστα δεν είναι ταυτόσημα. Φέρουν τον τίτλο: *Κατάλογος της βιβλιοθήκης των εν Χίω σχολείων. Μέρος πρώτον*¹² [...], *Αθήνησι, Τύποις Ανδρέου Κορομπλά, 1872* (βλ. εικ. 1 και Παράρτημα, σ. 1171). Αποτελούνται από 8 + 470 σελίδες, δηλαδή από 30 τυπογραφικά το καθένα, και δεν περατώνονται φυσιολογικά. Προηγείται μικρός πρόλογος του Ν. Γ. Πολίτη (Αθήναι 1872) και ακολουθεί ο κατάλογος των βιβλίων κατά επιστίμες και κλάδους αυτών. Στον πρόλόγο του ο Ν. Πολίτης εξηγεί τη μέθοδό που ακολούθησε για τη σύνταξη του καταλόγου και τη σημασία του, αφού μάλιστα υποστηρίζει ότι *η βιβλιοθήκη αυτή είναι η πλουσιωτέρα των εν τη Ανατολή* (σ. σ'). Πράγματι, αν ο Κατάλογος ολοκληρωνόταν και κυκλοφορούσαν τότε, θα ήταν ο πρώτος έντυπος κατάλογος ελληνικής βιβλιοθήκης και θα αποτελούσε ιδιαίτερη δόξα του Ν. Πολίτη, πρόιμη αλλά μοναδική¹³.

11. Προαγγελία της μελέτης για τον Κατάλογο βλ. Στέρ. Φασουλάκης, «Συμβολές στην ιστορία της Βιβλιοθήκης Κοραή», *Χιακά Χρονικά* ΙΓ' (1981), σ. 77, σημ. 1 και Α. Μάμουκας, *ό.π.*, σ. xxv. Τρίτο αντίτυπο σώζεται στα κατάλοιπα του Ν. Γ. Πολίτη.

12. Προβλέφθηκε και συνέχεια, για να περιλάβει αργότερα και νέα αποκτήματα.

13. Τον έντυπο αυτό Κατάλογο συμβουλευθήκε ο βυζαντινολόγος Karl Krumbacher, όταν επισκέφθηκε τη Χίο το 1884· βλ. Φίλιππος Π. Αργέντης και Στίλπων Κυριακίδης, *Η Χίος παρά τοις γεωγράφοις και περιηγηταίς* [...], Β', Αθήνα 1946, σ. 1190.

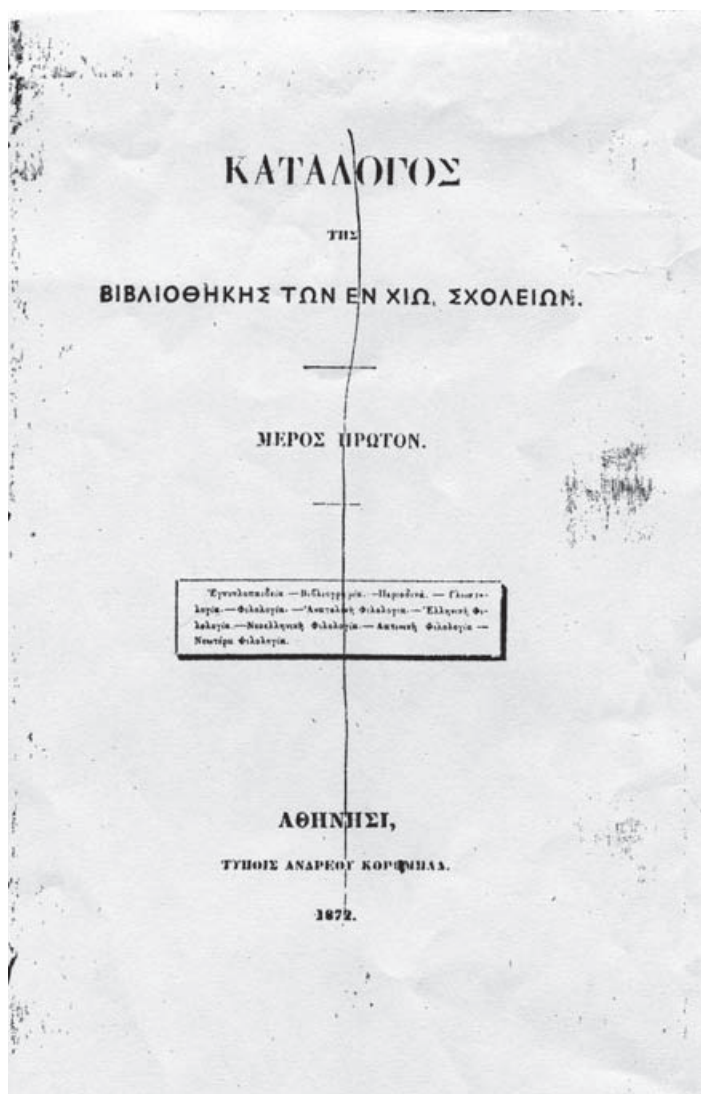
Δυστυχώς ο Κατάλογος δεν ολοκληρώθηκε¹⁴. Παρά τα πολλά λάθη του (αντιγραφικά και τυπογραφικά) ήταν ένα κατόρθωμα, που έφθασε στο «αμήν» αλλά δεν το είπε. Οι τελευταίες σελίδες (458-470), περιλαμβάνουν τις προσθήκες, άρα ό,τι έλειπε ήταν κάποιος «Πίναξ», μάλλον ευρετήριο των κατά κατηγορίες και υποδιαιρέσεις βιβλίων. Αυτό τελικά δεν έγινε, και, αν έγινε, είχαν περάσει τόσα χρόνια, ο συντάκτης του περισπάσθηκε σε άλλα προσωπικά έργα, με αποτέλεσμα ο Κατάλογος να μη συμπληρωθεί. Νομίζω ότι αυτό που συντέλεσε πολύ στη μη ολοκλήρωση ήταν ο κακός υπολογισμός του όγκου της ύλης, ο οποίος είναι και προβληματικός, αφού ο Ν. Πολίτης στις 17 Αυγούστου 1871 έλεγε ότι ο Κατάλογος θα απαρτιζόταν από 15 τυπογραφικά περίπου, ενώ αρχικά είχε υπολογισθεί σε 7 (επιστολή του της 3ης Σεπτεμβρίου 1874) και τελικά βλέπομε ότι και ασυμπλήρωτος είχε φθάσει τα 30. Αυτό σήμαινε πολύ περισσότερη εργασία εκ μέρους του και πολύ περισσότερα έξοδα εκ μέρους της Σχολικής Εφορίας. Όμως εδώ θα σταματήσω με την προσθήκη ότι ο Ν. Πολίτης κατέταξε και τη Βιβλιοθήκη της Βουλής μεταξύ 1880 και 1884¹⁵ και την ελπίδα ότι θα ομιλήσω εκτενέστερα, όταν μπορέσω να εκδώσω τον Κατάλογο διορθωμένο (γιατί αλλιώς δεν έχει νόημα η έκδοσή του), για να φανεί τόσο η κατάσταση της Βιβλιοθήκης Χίου το 1871, όσο και η προσφορά του Ν. Πολίτη στον βιβλιοθηκονομικό τομέα.

Θα καταλήξω με την επισήμανση ότι ο Ν. Πολίτης είναι μια χαρακτηριστική προσωπικότητα του ΙΘ' αιώνα, όχι μόνο ως προς την ιδεολογία αλλά και ως προς την πολυσχιδή δράση του. Ξεκινά από τη βιβλιοθηκονομία, ασχολείται με την αρχαιολογία, συμμετέχει σε πατριωτικές κινήσεις, διορίζεται τμηματάρχης Μ. Ε. και Γενικός Επιθεωρητής Δ. Ε., εκδίδει περιοδικά και βιβλιογραφικά δελτία, ιδρύει συλλόγους, ασχολείται με τη λογοτεχνία και το γλωσσικό ζήτημα, πρωτοστατεί στην οργάνωση των Α' Ολυμπιακών Αγώνων, διδάσκει στο πανεπιστήμιο, θεμελιώνει τις λαογραφικές σπουδές στην Ελλάδα. Γεμίζει το β' μισό του ΙΘ' και τις αρχές του Κ' αιώνα. Όταν εξετάζει κάποιος τον Ν. Πολίτη, εξετάζει μια εποχή, πληθωρική αλλά και δημιουργική.

14. Ανολοκλήρωτα έμειναν και άλλα έργα του Ν. Πολίτη, όπως π.χ. η μετάφραση του έργου του Γουστάβου Γίλμπερτ, *Εγχειρίδιον αρχαιολογίας του δημοσίου βίου των Ελλήνων*, τόμ. Α', Αθήνα 1927.

15. Βλ. Ν. Πολίτης, «Περί κατατάξεως βιβλιοθήκης και ιδία της Βιβλιοθήκης της Βουλής», *Επιθεώρησις Πολιτική και Φιλολογική Β'* (1882), σ. 17-23.

Εικ. 1
Εξώφυλλο Καταλόγου

ΟΙ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

(BKX = Βιβλιοθήκη Κοραή, Χίος)

1

Α. Ζ. Μάμουκας προς Σχολ. Εφόρους Χίου (BKX, χφο 1425)

Τιμιώτατοι Κύριοι Έφοροι,

Σύγγνωτέ μοι μη απαντήσαντι εγκαίρως προς την υμετέραν επιστολήν 6. Φεβρουαρίου ε.έ., νν μοι επέδωκαν οι αυτόθεν σταλέντες δύο νέοι, υπότροφοι του Κρεατζουλείου κληροδοτήματος, ό τε Χ. Αλιμονάκης και Δ. Μαρκόπουλος. Τούτους, άμα αφιχθέντας, εισήγαγον εις την Ριζάρειον Σχολήν. Μολονότι δε τους εσύστησα εις τον Κον Διευθυντήν, τους επιβλέπω όμως καγώ συνεχώς και χαίρων κοινοποιώ υμίν ότι ό τε Διευθυντής και εγώ εσμέν ευχαριστημένοι διά την χρηστήν διαγωγήν και την επιμέλειάν των. Αμφότεροι, μετά την συμπλήρωσιν του χρόνου της δοκιμασίας των κατά τον Κανονισμόν, ενεδύθησαν τη 25 του λήγοντος μηνός το ένδυμα της Σχολής· και έλαβον μέρος εις την πανηγυρικήν τελετήν της ημέρας εκείνης μετά των λοιπών συμμαθητών αυτών.

Έλαβον δε χθες και ετέραν επιστολήν υμών, την της 24 του ιδίου μηνός. Ότι ο κύριος Γυμνασιάρχης –ο καλός καγαθός Κοσ Γ. Σουρίας– ο προθύμως αναλαβών την όλην εργασίαν της ταξινομίας της Βιβλιοθήκης, δεν είναι δυνατόν να περατώσῃ μόνος το πολύμοχθον αυτό έργον χωρίς να παρέλθῃ ικανός καιρός, τούτο συνείδον καγώ προ πολλού. Αλλ' εφρόνουν ότι έμελλον ίσως το του Γυμνασιάρχου πρόθυμον μιμούμενοι και οι περι αυτόν διδάσκαλοι, να βοηθήσωσιν εις το έργον υπό την επιτήρησιν του ιδίου, αφοσιούντες 2 ή 3 ώρας της ημέρας έν τε ταις διακοπαίς των μαθημάτων και ταις Δεσποτικαίς εορταίς του ενιαυτού και εν ταις θεριναίς. Αλλά τούτο, ως έστιν εικάσας εκ της επιστολής υμών, ουκ εγένετο. Όθεν, εγώ μεν θέλω ερευνήσει και Σας γράφει κατόπιν, ει δυνατόν να ευρεθί ενταύθα και σταλή προς Υμάς ταξινόμος, επί αμοιβή, είτε κατ' αποκοπήν είτε μηνιαία. Εν τούτοις δε, υπολαμβάνων ότι δεν είν' εύκολον να ευρεθί αμέσως τοιούτος ή και ότι, ευρεθείς, θέλει ζητήσει αμοιβήν ου μετρίαν αποβλέπων εις το προσωρινόν της εργασίας, τολμώ να υποβάλω εις Υμάς, μη τοι είναι προτιμότερον ν' αναθέσετε εις τους, όσοι βούλονται, διδασκάλους την προπαρασκευαστικήν εργασίαν των δελτίων κατά τας ημέρας των εορτών και των θερινών διακοπών, επί αμοιβή τινι, υπό την άμεσον οδηγίαν και επιτήρησιν του καλού ημών Γυμνασιάρχου· να λάβῃ δε μέρος εις την εργασίαν ταύτην και ο εν τω Πανεπιστημίω υμέτερος υπότροφος, όταν κατά τας προσεχείς διακοπάς έλθῃ αυτόσε. Σκέψασθε, αν νομίζετε τούτο μάλλον κατορθωτόν και οικονομικόν ενταυτώ.

Υποσημειούμαι μεθ' όλης της προς Υμάς υπολήψεως

τη 27 Απριλίου 1871

Πρόθυμος εις τας προσταγάς Σας
Α. Ζ. Μάμουκας εξ Αθηνών

2

Α. Ζ. Μάμουκας προς Σχολ. Εφόρους Χίου (ΒΚΧ, χφο 1426)

Τιμιώτατοι Κύριοι Έφοροι,

Γνους εκ της επιστολής υμών α^{ns} του παρόντος μινός ότι του μέτρου, το οποίον Σας επρότεινα, είχατε κάμν και υμείς πρότερον χρήσιν και απετύχατε, προέβην εις συνεννόσιν μετά του καλού καγαθού νέου Κυρίου Σ. Αργυροπούλου, του λίαν ενδιαφερομένου υπέρ των του ημετέρου Γυμνασίου και της δημοσίας Βιβλιοθήκης μας. Είπε μοι δε ότι ένα και μόνο χρηστόν νέον γνωρίζει ενταύθα ικανόν διά το προκείμενον έργον, τον Κον Γεώργιον Πολίτην εκ Καλαμών, ο οποίος, έχων υπ' όψιν το αντίγραφον των της οποίας Σας είχα στείλν οδηγιών του Γερμανού ταξινόμου της Εθνικής Βιβλιοθήκης, κατέταξεν εν διαστήματι ολίγου χρόνου την βιβλιοθήκην του Φιλολογικού Συλλόγου ο Παρασσός θαυμάσια. Τον νέον τούτον εσύστησέ μοι ως μόνον ικανόν διά την κατάταξιν των βιβλίων της αυτόθι δημοσίας Βιβλιοθήκης μας και μετά τινας ημέρας τον οδήγησεν ο ίδιος προς με. Συνελάλησα εφ' ικανήν ώραν μετ' αυτού· και πιστεύω ότι, κατά την σύστασιν του μνησθέντος Κου Αργυροπούλου, δύναται ο Κος Πολίτης να επιλάβηται του έργου και φέρη αυτό εις πέρας ευδοκίμως.

Η πρώτη συνέντευξις μας περιεστράφη εις τα περί της εργασίας του υπό την άμεσον επιτήρησιν του Κυρίου Γυμνασιάρχου μας και εις τον αριθμόν των Τόμων, τους οποίους πρόκειται να κατατάξη· έληξε δε εις το να σκεφθή και μοι δηλώση κατόπιν τας περί αμοιβής προτάσεις του.

Χθες, ελθών ο Κος Αργυρόπουλος προς με, μοι ανήγγειλεν ότι στέργει ο Κος Πολίτης να αναλάβη το προταθέν αυτό έργον, αλλά δεν δύναται να παραμείνη αυτόθι επί πολύ. Θα είν' έτοιμος να έλθη περί τας αρχάς του προσεχούς μινός. Επειδή όμως το έργον απαιτεί πολυχειρίαν, είναι ανάγκη να τω δοθώσι γραφείς εκ των αυτόθι μαθητών των δυναμένων ν' αντιγράψωσιν ευαναγνώστως και καθαρώς, διά να περατώση το έργον εντός ενός, ή ενός και ημίσεος μινός το πολύ. Ποσόν αμοιβής δεν επείσθη να προτείνη και τωι προτραπείς και πολλά παρακληθείς. Είπε μόνον ότι η εργασία μέλλει να γένη κατ' αποκοπήν και ότι η αμοιβή έπεται να είναι ανάλογος των δαπανών της τε αυτόσε προσελεύσεως και της αυτόθεν επανόδου, προς δε και των καταβληθησομένων κόπων του. Ο Κος Αργυρόπουλος ερωτηθείς απ' εμέ ιδιαιτέρως, είπεν ότι, επειδή ο νεανίας δεν ηθέλησε κατ' ουδένα τρόπον να ορίση το ποσόν της αμοιβής, φρονεί (ο Κος Αργυρόπουλος) ότι αύτη εμπορεί να προσδιορισθή μεταξύ του ποσού 1.000 έως οκτακοσίων δραχμών. Προσέθηκέ μοι δε ότι εάν

αποφασίσετε να έλθη ο νέος, ανάγκη να προνοήσετε και περί προμηθείας χάρτου χονδρού διά τα δελτία και καταστίχων διά τους καταλόγους, αν τοιούτος χάρτης και κατάστιχα δεν ευρίσκονται προχείρως αυτόθι.

Σκέψασθε και απαντήσατέ μοι.

Υποσημειούμαι με την προσήκουσαν υπόληψιν.

τη 11 Μαΐου 1871

Πρόθυμος εις τας προσταγάς Σας

A. Z. Μάμουκας εξ Αθηνών

3

A. Z. Μάμουκας προς Σχολ. Εφόρους Χίου (BKX, χρο 1424)

Τιμιώτατοι Κύριοι Έφοροι,

Ο κύριος Ν. Γ. Πολίτης φέρει προς Υμάς την παρούσαν, δι' ης, απαντών προς τας υμετέρας επιστολάς της 15 και της 29 του παρελθόντος μηνός, γνωστοποιώ ημίν τα εξής.

Ο Κος Πολίτης έστερξε να λάβη παρ' υμών δρ. 900 = εις αντιμισθίαν της εργασίας του κατ' αποκοπήν. Γραπτήν περί τούτου συμφωνίαν εθεώρησα περιττόν να κάμω· ο νέος είναι φιλότιμος και, ως επληροφορήθην, πράγματι τίμιος. Βιβλία και χάρτην χονδρόν διά τα δελτία εφρόντισε να προμηθευθή εντεύθεν· την σημειώσιν της δι' αυτά δαπάνης θέλει δώσει εις υμάς ο ίδιος. Τω παρέδωκα δε τα οποία μ' επέμψατε 27 παραρτήματα του εθνικού δανείου, αποτελούντα το ποσόν 270 φράγκων ή δρ. 302,4 περί ων έδωκέ μοι την ώδε συναπτομένην απόδειξιν.

Μαθών ότι ο ενταύθα Κύριος Λ. Μελάς διανέμει, εκ μέρους ανωνύμου ομογενούς, δωρεάν εις τα διάφορα εν Ελλάδι εκπαιδευτήρια τας υπό των ΚΚων Βράϊλα και Μαυρομμάτου εξελληνισθείσας «Φιλοσοφικάς περί Χριστιανισμού μελέτας» εις 3 τόμους, τον παρεκάλεσα δι' επιστολής μου να κάμψω μέτοχον του ευεργετήματος και την ημετέραν Βιβλιοθήκην. Ο Κος Μελάς, αποδεχθείς προθύμως την αίτησίν μου, απέστειλέ μοι αντίτυπον του μνησθέντος συγγράματος, όπερ πέμπω νυν προς υμάς διά του ιδίου Κου Πολίτου. Καλόν είναι, αν εγκρίνετε, να τω αναγγείλετε μετ' ευχαριστίας την παραλαβήν.

Εις τον καλόν καγαθόν Κον Αργυρόπουλον απένειμα τας παρ' υμών ευχαριστίας διά την πρόθυμον σύμπραξίν του εις την εύρεσιν ταξινόμου. Ο

ζήλος, ον έχει ου μόνον υπέρ της προόδου των αυτόθι εκπαιδευτικών καταστημάτων, αλλά και υπέρ της στηρίξεως της υπολήψεως αυτών, είναι अपαράμιλλος. Έν τινι των μεταξύ εμού και αυτού συνδιαλέξεων ανεκοίνωσέ μοι την ιδέαν του περί σχηματισμού Νομισματικής συλλογής ή μάλλον Μουσείου νομισμάτων αρχαίων τε και νεωτέρων, επιγραφών, αγαλμάτων κ.τ.λ., ως παραρτήματος του κειμηλίου της Βιβλιοθήκης του αθανάτου Κοραή, κατά το παράδειγμα της Αθήνησιν Εθνικής Βιβλιοθήκης· και προσέθηκεν ότι δεν διστάζει να παραχωρήσῃ την, νν έχει δι' ιδίαν εαυτού χρήσιν, συλλογήν νομισμάτων προς τον σκοπόν να χρησιμεύσῃ αὐτῇ παρ' υμῖν ως πυρῆν, αυξανομένη και πλουτιζομένη κατόπιν διά της υμετέρας φροντίδος και επιμελείας. Την παραχώρησιν δε είναι διατεθειμένος να κάμῃ επί ἰσαριθμῷ του, ὅσον διά την κτήσιν αὐτῆς κατέβαλε κατά καιρόν χρήματος, άνευ μείζονος υλικῆς ωφελείας. Την ιδέαν ταύτην του Κυου Αργυροπούλου ησπιάσθη· διότι η υπόληψις του εν Χίω Γυμνασίῳ θέλει επί μάλλον στηριχθῆ και αυξήσῃ κατ' ἐμέ, ὅταν γνωσθῆ εἰς τους εκτός ομογενεῖς –τους τε εγγύς και τους μακράν– ὅτι προτίθεσθε να σχηματίσετε βαθμηδόν διά των ενόντων μέσων και Μουσείον· ομολογούμενον δε υπάρχει ὅτι τότε τις αποκτά μέγα τι, σπτόταν μικρόν επί μικρῷ καταθέτη συχνά. Αποκτώντες κατ' αρχάς μικράν ζύμην, δύνασθε να προσκτάτε κατά καιρούς αρχαία ου μόνον εκ των διαφόρων της γείτονος Ασίας τόπων, εν οἰς διαμένουσιν εμπορευόμενοι ημέτεροι συμπολίται, αλλά και δι' επιτοπίων αυτόθι ερευνών να σχηματίσετε, σχολή και βάδην, πλήρη συλλογήν χιακῶν νομισμάτων αρχαίων τε μεσαιωνικῶν, ἐξ ὧν πάνυ ὀλίγα εδημοσίευσεν εν τοῖς Χιακοῖς αὐτοῦ ο μακαρίτης Α. Βλαστός. Και ἐγώ μεν τοιαύτην, τολμών, εκφέρω περί τούτου γνώμην· εἰς Ὑμάς δ' ἀπόκειται ν' αποφασίσετε και πράξετε ὅ,τι διά την μέλλουσαν δόξαν της πεφιλημένης ημῖν πατρίδος εγκρίνοιτε.

Υποσημειούμαι μ' ὄλην την υπόληψιν.

Πρόθυμος εἰς τας προσταγὰς Σας.

τη 7 Ιουνίου 1871

Α. Ζ. Μάμουκας

ἐξ Αθηνῶν

Π. Ο Κοσ Πολίτης κομίζει υμῖν και επίσημον εκ μέρους του Ὑπουργείου ἔγγραφον μεθ' ενός βιβλίου.

Ν. Γ. Πολίτης προς Σχολ. Εφόρους Χίου (ΒΚΧ, χρο 1429)

Προς τους Κυρίους Εφόρους των Σχολείων Χίου

Αποπερατώσας το έργον της ταξινομήσεως της βιβλιοθήκης της Σχολής, καθήκον μου κρίνω όπως υποβάλω υμίν τας απαιτούμενας οδηγίας προς ρύθμισιν αυτής, επιφυλασσόμενος όπως βραδύτερον πέμψω λεπτομερές σχέδιον επιστημονικής ταξινομήσεως, επί τη βάσει του οποίου ευχερώς οπωσούν να γίνεται η των νέων βιβλίων κατάταξις.

Εν πρώτοις παρουσιάζεται ανάγκη ταχείας κατασκευής θηκών διά την τοποθέτησιν των κλάδων εκείνων της βιβλιοθήκης, δι' ους δεν εξήρκεσεν ο ήδη υπάρχων χώρος. Αι θήκαι αύται, αν δεν είναι δυνατόν να κατασκευασθώσιν εις απάσας τας πλευράς της αιθούσης όμοιαι προς τας της βορείου πλευράς, καλόν θα ήτο να κατασκευασθώσιν εν τω δεξιόθεν της εισόδου δωματίω και εν τη μεσημβρινή πλευρά, ήτις ήδη δεν κατέχεται υπ' ουδεμίας θήκης. Την δε κατάταξιν των κλάδων εκτός της φιλολογίας, οίτινες κείνται δι' έλειψιν θέσεως επί του εδάφους της αιθούσης, δύνανται επιτυχώς να κάμωσιν εις τας κατασκευασθησομένας θήκας εκ των μετ' εμού συνεργαζομένων οι κκ. Μ. Κουφοπαντελής και Π. Λιβέριος· άλλως τε οι κλάδοι ούτοι έχουσιν ήδη ταξινομηθή και αριθμηθή, δεν λείπει δε ή μόνον η εις θήκας τοποθέτησις αυτών.

Οι κκ. Μ. Κουφοπαντελής και Π. Λιβέριος είναι εις θέσιν επίσης να κάμωσιν διαφόρους άλλας εργασίας αναγκαίας να γίνωσι, πριν ή η βιβλιοθήκη καταστή προσιτή εις το κοινόν· τοιαύται δε εισίν η εκτύπωσις των αριθμών επί των εις τα νώτα των βιβλίων επισήμων, η επικόλλησις επισήμων επί τινων βιβλίων και η των καταλόγων αντιγραφή κλπ.

Ως μία των απαραίτητων της βιβλιοθήκης αναγκαίων παρίσταται και η εκτύπωσις του καταλόγου αυτής· διότι εν ω αφ' ενός μικράν δαπάνην απαιτεί, καθίστησιν αφ' ετέρου προσιωτέραν την βιβλιοθήκην εις τους επιθυμούντας να μελετήσωσι, διότι και γνωστότερα τα βιβλία γίνονται και η εύρεσις αυτών ευκολωτέρα καθίσταται. Εκτός τούτου αι προσφοραί βιβλίων εις την βιβλιοθήκην θα επαυξηθώσιν, γνωστών ουσών των ελλείψεων αυτής· σημειωτέον προς τούτοις ότι ο κατάλογος ούτος, κατάλογος της πλουσιωτέρας βιβλιοθήκης εν τη Ανατολή, θα είναι ο πρώτος εν Ελλάδι και Τουρκία εκτυπούμενος κατάλογος επιστημονικώς κατατεταγμένης βιβλιοθήκης, αφ' ου της εν Αθήναις Εθνικής Βιβλιοθήκης, διά το δυσχερές του έργου, ουδενός κλάδου της φιλολογίας κατάλογος εισέτι εξετυπώθη.

Την σύνταξιν και εκτύπωσιν του καταλόγου δύναμαι να κάμω εις Αθήνας, διότι ενταύθα και μέσα και υλικόν δεν υπάρχουν, και χρόνος ου μικρός, εικοσαπλάσιος ίσως του εν Αθήναις απαιτουμένου, θα καταναλωθή διά την αποπεράτωσιν του έργου.

Προς πλουτισμόν της βιβλιοθήκης δύναται η Εφορία να ποιήσπε επωφελή χρήσιν και των διπλών βιβλίων είτε πωλούσα είτε ανταλάσσουσα αυτά δι' άλλων μη υπαρχόντων εν τη βιβλιοθήκη. Των διπλών τούτων βιβλίων έχω ήδη ακριβή σημειώσιν, ήτις προς πλειοτέραν διευκόλυνσιν της εκποιήσεως ή ανταλλαγής αυτών καλόν θα ήτον αν εδημοσιεύετο εν τισιν εφημερίσι και εν τω τέλει του καταλόγου της βιβλιοθήκης, όπερ ασμένως θέλω φροντίσει να πράξω, αν εγκρίνπε.

Των ανταλασσομένων βιβλίων δέον να τηρήται ακριβής κατάλογος, όπως επίσης και των προσφερομένων νέων βιβλίων μετά του ονόματος του δωροπού. Το ελάχιστον τούτο ευγνωμοσύνης τεκμήριον της Σχολής προς τους κατά καιρούς δωροτάς πέπεισμαι ότι προθύμως θέλει εκτελή ο της βιβλιοθήκης επιμελητής.

Περί βιβλιοφύλακος του λόγου τυχόντος αρμόδιον κρίνω να παρατηρήσω ότι μεγίστη πρέπει να καταβληθή φροντίς προς εύρεσιν προσώπου καταλλήλου να καθέξη την θέσιν ταύτην, όπως μη το έργον της ταξινομήσεως καταστραφή ένεκα τυχόν ανικανότητος αυτού. Το κατ' εμέ ειμί πρόθυμος εξ Αθηνών να αποστέλλω υμίν, οσάκις μοι ζητηθώσι, σημειώσεις περής της κατατάξεως νέων βιβλίων ή περι ούτινος δήποτε κριθή αναγκαίον.

Καταπαύων τας ολίγας ταύτας παρατηρήσεις μου, κύριοι Έφοροι, παρακαλών υμάς όπως διαβιβάσπε την εκδήλωσιν των διακαών ευχαριστιών μου εις τους προθύμως μετ' εμού συνεργασθέντας κυρίου Μ. Κουφοπαντελήν, Π. Λιβέριον, Κ. Πανταζήν, Ιωσ. Κωνσταντινίδην, Α. Αυγερινόν, Στ. Κατούλην κ.λπ.

Δέξασθε τας διαβεβαιώσεις της ενθέρμου προς υμάς υπολήψεώς μου.

Εν Χίω την 22 Ιουλίου 1871

Ο Ταξιόμος της Βιβλιοθήκης
Ν. Γ. Πολίτης

5

Ν. Γ. Πολίτης προς Σχολ. Έφορο [Σ. Δ. Μαγκανά;] (ΒΚΧ, χφο 1416)

Φίλτατε!

Σας έγγραφα την παρελθούσαν εβδομάδα και σήμερα σας αποστέλλω το πρώτον εκτυπωθέν φύλλον του καταλόγου· το δεύτερον τυπύται σήμερα και το τρίτον αύριον ή μεθαύριον. Ένεκα του κακογραμμένου και εσφαλμένου πολλών δελτίων η εκτύπωση προβαίνει μετά τινος βραδύτητος· επειδή όμως ο τυπογράφος προσέλαβεν επίτηδες και άλλον στοιχειοθέτην, πιστεύω ότι η εκτύπωση δεν θα αργήση να τελειώση.

Αν σας είνε εύκολον, σας παρακαλώ να αποστείλετε την αξίαν τριών ή τεσσάρων τυπογραφικών φύλλων, διά τον τυπογράφον, όστις μη έχων τώρα ένεκα του θέρους πολλάς εργασίας και ευρισκόμενος εις ανάγκας μοι έκανε υπαινιγμόν περι τούτου.

Περί διπλών βιβλίων δεν ηξεύρω τι εκάματε· ο κύριος Μάμουκας εκράτησε και αυτός σημείωσιν των εκδόσεων του Κοραή, όπως ανταλλάξη. Αν οι λοιποί κύριοι έφοροι αποφασίσωσι να μη γίνωνται ανταλλαγαί ή πωλήσεις των διπλών βιβλίων, τότε ειπέτε, παρακαλώ, εις τον επιμελητήν της βιβλιοθήκης να φροντίση εκείνα τα βιβλία ων εν αντίτυπον είναι μεταξύ των διπλών να τα κατατάξη πλησίον των κατατεταγμένων ομοίων και αυτά να δίδη εις τους αναγνώστας, τα δε λοιπά να τα καταβιάση εις τας αποθήκας.

Έρρωσθε

Όλος υμετέρος
Ν. Γ. Πολίτης

6

Ν. Γ. Πολίτης προς Σχολ. Έφορο [Σ. Δ. Μαγκανά;] (ΒΚΧ, χφο 1430)

Εν Αθήναις την 17 Αυγούστου 1871

Φίλτατε!

Έλαβον χθες την επιστολή σας, όπως και επιστολήν του επιμελητού της βιβλιοθήκης ίσως, περιέχουσαν δελτία ων τα πλείστα ήσαν γεγραμμένα ήδη, ως τα είχαν εδώ. Σήμερα σας αποστέλλω το δεύτερον τυπογραφικόν φύλλον και το τρίτον, αν προφθάσω να περάσω από το τυπογραφείον. Επιφυλαττό-

μενος όπως εις το τέλος της εκτυπώσεως σας αποστείλω ακριβή των εξόδων λογαριασμόν μετά των αναγκαίων αποδείξεων, σημειώ σήμερον τα απαιτούμενα έξοδα κατά προσέγγισιν. Δι' έκαστον τυπογραφικόν φύλλον χρειάζονται δραχμ. 35 διά τα τυπωτικά, 10 και 50 διά τον χάρτην και 2 και 50 διά τα δετικά, ήτοι εν συνόλω δρ. 48. Ο όλος κατάλογος θέλει απαρτίσει φύλλα τυπογραφικά περίπου 15, ήτοι δρ. 720, εις ταύτας προσθετέαι διά τυπωτικά και χάρτην εξωφύλλου δρ. 20 και 1 δεσμής χάρτου διά τας διορθώσεις και τα χαλασθέντα αντίτυπα, όπως πλήρης ο αριθμ. των 500 αντιτύπων είναι, δρ. 10,

το όλον 750 και 50

Έλαβον απέναντι τούτων δρ. 130

Μένουσιν υπόλοιπον δρ. 620, 50 λ.

Εκ τούτων μοι αποστέλλετε διά του προσεχούς ταχυδρομείου ή όλας ή μέρος, όπως δώσω εις τον τυπογράφον.

Ευχαριστώ τα μέγιστα υμάς διά την φροντίδα, ην περί της αγγελίας μου έσχετε την καλοσύνην να λάβητε.

Προσφέρατε, παρακαλώ, τας προσρήσεις μου εις την κυρίαν σύζυγόν σας και τους ασπασμούς μου εις τον φίλτατον γυναικάδελφόν σας Κ. Κουφοπαντελίν.

Μένω

Όλως υμετέρος
Ν. Γ. Πολίτης

7

Ν. Γ. Πολίτης προς Σχολ. Έφορο Σ. Δ. Μαγκανά (ΒΚΧ, χφο 1417)

Φίλτατε κύριε Σκαρλάτε!

Εν Αθήναις την 31 Αυγούστου 1871

Έλαβον χθες την επιστολήν της επί των Σχολείων εφορευτικής επιτροπής και την εσώκλειστον συναλλαγματικήν εκ δραχμών 457 και λ. 88, ην αυθημερόν εξηργύρωσε ο εν Πειραιεί κύριος Ιωαννίδης. Τα χρήματα παρέδωκα εις τον τυπογράφον, όστις και την λοιπήν φροντίδα έχει αναδεχθή της αγοράς χάρτου κλπ., ήδη εύρομεν χάρτην επίσης καλόν προς δραχμάς 8.50 την δεσμίδα. Τα έξοδα της εκτυπώσεως σας εφάνησαν πολλά, αλλά τούτο

προήλθεν εκ του όγκου βεβαίως του βιβλίου, απαρτίσαντος 15 περίπου τυπογραφικά φύλλα, και ουχί εκ της καθ' έκαστα τιμής εκάστου φύλλου, ήτις είναι πολύ ευθυνή, ως δύνασθε να πληροφορηθήτε από τους αυτόσε τυπογράφους και από τον κύριον Μάμουκαν ενταύθα, όστις καθ' ολοκληρίαν επικροτεί το μέτρον της εκτυπώσεως του καταλόγου ως συντείνουν και προσιτοτέραν την βιβλιοθήκην να καταστήση και να προσελκύση πολλές προσφοράς. Αν ο κατάλογος ετυπούτο εις 1000 αντίτυπα, τότε τα έξοδα θα ήτον 11 μόνον δραχμάς επί πλέον διά παν τυπογραφικόν φύλλον (8.50 χάρτης, 2.50 βιβλιοδετ.) και τα αντίτυπα θα εκόστιζαν ολιγώτερον των 80 λεπτών έκαστον, όπερ είναι ολιγίστη τιμή διά βιβλίον ογκώδες, δυνάμενον να διατιμιθή και 5 δραχμάς, αν αποφασισθή να πωλήται, όπερ πρέπει να γίνη, νομίζω, ίνα και τα έξοδα καλυφθώσιν. Όταν ήλθον ενταύθα, απετάθην καθ' αρχάς προς τους τυπογράφους κυρίους Αδ. Περρή, οίτινες μοι εξήτησαν δρ. 40 διά τυπωτικά εκάστου φύλλου, αλλ' οίτινες ούτε με αυτήν την τιμήν ηθέλησαν να αναδεχθώσι την τύπωσιν άμα έμαθον ότι η στοιχειοθέτησις θα γίνηται εκ δελτίων και αυτών κακογραμμένων, εφ' ων εγώ πρέπει να κάμνω 4-5 διορθώσεις· ο δε αναδεχθείς διά 35 δραχμάς την εργασίαν τυπογράφος την ανεδέχθη, επειδή ένεκα του θέρους δεν έχει εργασίαν εν τω τυπογραφείω του· εκ τούτων βλέπετε ότι ο όγκος του βιβλίου και ουχί τα τυπωτικά καθιστώσι μεγάλην την τιμήν.

Εις τον κύριον επιμελητήν της βιβλιοθήκης απαντώ σήμεραν διά της εσωκλείστου.

Παρακαλώ υμάς να διαβιβάσητε τας προσρήσεις μου εις την κυρίαν Σύζυγόν σας, εις τους λοιπούς εφόρους της Σχολής και εις τον σεβαστόν μοι κύριον Σουριάν.

Μένω

Όλος υμετέρος
Ν. Γ. Πολίτης

Τω Κυρίω

Σκ. Δ. Μαγκανά

Εφόρω και Ταμιά της εν Χίω Σχολής

8

Ν. Γ. Πολίτης προς Σχολ. Έφορο [Σ. Δ. Μαγκανά;] (BKX, χφο 1415)

Φίλτατε Κύριε!

Εν Αθήναις 6 Μαρτίου 1872

Σήμερον έλαβον την επιστολήν σας και θα λάβω παρά του κυρίου Αργυροπούλου (όστις θα σας γράψη την προσεχή εβδομάδα) 123 δραχμάς, ων 73 ανήκουσιν εις τον λογαριασμόν της βιβλιοθήκης.

Γνωρίζω πόσον δίκαιον έχετε να παραπονήσθε διά την βραδύτητα της εκτυπώσεως του καταλόγου, αν και τούτο δεν προήλθεν εξ αμελείας μου, αλλ' εξ δυστυχιών του τυπογράφου, μεθ' ου κατ' ατυχίαν συνεφώνησα ου μόνον την εκτύπωσιν του καταλόγου, αλλά και του ιδικού μου συγγράμματος, του οποίου ίδατε πόσον εβράδυνεν η εκτύπωσις, αν και τω προεπλήρωσα όλα τα τυπογραφικά. Συνεφώνησα δε μετ' εκείνου του τυπογράφου, διότι είχαν εμπιστοσύνην εις αυτόν και μοι είχε συστηθή υπό των κυρίων Λάμπρων, οίτινες εκεί τυπώνουσι τα συγγράματά των· έτυχεν όμως να διαλύση μετά του συνεταιρίου του και ούτω διεκόπησαν όλαι του τυπογραφείου αι εργασίαι. Με παρεκάλει όμως ο τυπογράφος ούτος κύριος Σαράντης Οικονόμου να περιμένω ολίγον έως ου καταρτίση εταιρίαν μετά του συντάκτου του Παρθενώνος, και τούτο έκαμα τοσούτω μάλλον καθ' όσον τα άλλα τυπογραφεία, εις α απετάνθη, του κ. Περρή, Βλαστού και Κορομηλά, είχαν πολλές εργασίαι και δεν ηδύναντο να απολάβωσι την εκτύπωσιν. Ήδη όμως ιδών ότι εισέτι ο τυπογράφος εκείνος δεν κατήρτισεν εταιρίαν, έλαβον παρ' αυτού τα πλεονάζοντα χρήματα και απόδειξιν διά τα παρ' αυτού ληφθέντα (ην θα σας αποστείλω μετά των άλλων αποδείξεων, όταν τελειώση ο λογαριασμός) και σήμερα θα συμφωνήσω μετά του κ. Κορομηλά, ώστε μετά 15 το πολύ ημέρας, πιστεύω, να σας αποστείλω σώματα του βιβλίου. Ιδού η αιτία της αργοπορίας, ην πρέπει να αποδώσωμεν εις ατυχίαν των περιστάσεων σύμπτωσιν.

Παρά του κυρίου Αργυροπούλου έλαβον επίσης και τας 50 δρ. δι' αντίτυπα του βιβλίου μου. Αν και ο όγκος του βιβλίου ολοκλήρου θα αποβή διπλάσιος περίπου του εν τη αγγελία σημειουμένου, όμως διά τους εν ταις αγγελίαις εγγεγραμμένους τηρείται η αυτή τιμή, και καλώς πολύ επράξατε εισπράξαντες 5 μόνον δρ. διά τα δύο μέρη του πρώτου τόμου. Δεν εννοώ όμως διατί εγράφατε μεταξύ των πληρωσάντων ή πληρωσόντων τον εαυτόν σας και τον κύριον Σουρίαν. Αν απαξιείτε να λάβητε την μικράν ταύτην εκ μέρους μου προσφοράν, άλλος ο λόγος· εν εναντία περιπτώσει σας παρακαλώ να

κρατήσετε τα αποσταλέντα μοι χρήματα (10 δρ.) εκ των εισπράξεων των προσεχών τόμων, όπερ ελπίζω ότι θέλετε πράξει προς χάριν μου.

Έρρωσθε

Ο φίλος σας
Ν. Γ. Πολίτης

9

A. Z. Μάμουκας προς Σχολ. Εφόρους Χίου (BKX, χφο 1407)

Τιμιώτατοι Κύριοι Έφοροι,

Σύγγνωτέ μοι βραδέως απαντώντι προς το υμέτερον γράμμα της 4/16 του παρελθόντος μηνός.

Όσα περί του νέου Κωνστ. Παπαζή εγράφατέ μοι, αυτά ταύτα και ο ίδιος είχαν εκθέσει εις εμέ διά γράμματός του, ληφθέντος συγχρόνως με το υμέτερον. Και εγώ μεν έσπευσα να τω απαντήσω αμέσως, ότι δεν ηδύνασθε να κάμετε εις αυτόν μείζονας παραχωρήσεις διά την των σπουδών του εξακολούθησιν· αλλά, δυστυχώς, η προς αυτόν επιστολή μου δεν τον κατέφθασεν αυτόθι· ήτον ήδη αναχωρημένος εκ Χίου. Διά την εσπευσμένην αυτόθεν αναχώρησίν του ελυπήθη πολύ. Αν δε ο άλλως τε χρηστός ούτος νέος έγγραφέ μοι εκ Σύρου τη 22 Αυγούστου ότι «απέρχεται εκ Χίου προσκαίρως δι' ιδίας υποθέσεις, καθόσον μάλιστα ένεκα της εις Γερμανίαν ενσκηψάσης χολέρας η εκείσε προς το παρόν μετάβασις του ήτον αδύνατος», αλλ' όμως ελπίζω ότι δεν θέλουσι βραδύνει να γένωσιν οριστικώς γνωστά τα κατ' αυτόν.

Την προς τον Κύριον Πολίτην επιστολήν Σας επέδωκα άμα τη λήψει. Και κατ' αρχάς μεν εβεβαίωσέ με ότι μετά σπουδής έμελλε να επιδοθή εις την του έργου αποπεράτωσιν. Εις δε τας επανειλημμένας παρακλήσεις μου απήντησεν εσχάτως ότι ο κατάλογος συνετελέσθη και δεν λείπεται ει μη η του πίνακος σύνταξις και τύπωσις. Επειδή δε και πάλιν τω παρέστησα την ανάγκην να καταρτισθή ταχέως το έργον, ελπίζω ότι δεν θέλει βραδύνει επί πλέον την τελείαν του έργου εκτέλεσιν.

Παντός επαίνου άξιον είναι το μέτρον να προσλάβετε ιερωμένον, ικανόν διά τας εν τω Γυμνασίω παραδόσεις των ιερών μαθημάτων και διά το κήρυγμα του θείου λόγου. Αλλ' ενταύθα αδύνατος σχεδόν αποβαίνει η εύρεσις προσώπου ενούντος εν εαυτώ την κατ' άμφω ικανότητα. Δεν αμοιρούμεν κληρικών, των μεν διά τας παραδόσεις των ιερών μαθημάτων *μόνον*, των δε

διά το κήρυγμα του θείου λόγου *μόνον*. Περιέτυχον ενί προ τινων ημερών, καταλλίλω δι' αμφοτέρα, αλλά θα γελάσετε ίσως. «Δεν καταλιμπάνω (είπε μοι) την δι' Επισκοπικήν υποψηφιότητά μου, ίνα απέλθω εις την αλλοδαπήν ως διδάσκαλος και ιεροκήρυξ, όσον επαρκής και αν προταθή μοι χρηματική αμοιβή». Εσιώπησα, διότι αν προς την ιδέαν του ανθιστάμην, ήταν ίσως ικανός ν' απαγγείλῃ μακράν διδαχήν λαμβάνων ως θέμα το του Αποστόλου «Εί τις Επισκοπής ορέγεται, καλού έργου επιθυμεί». Σημειούσθω δ' εν παρόδω ότι παρ' ημίν υπάρχουν νυν κενοί τρεις επισκοπικοί θρόνοι, εις την κατοχήν των οποίων αποσκοπούσι τρισαί υποψηφίων δεκάδες. Αν κατόπιν τύχω τοιούτον, οίος υμίν πρέπει αυτόθι, ιεροδιδάσκαλος άμα και ιεροκήρυξ, θέλω αμέσως ειδοποιήσει υμάς.

Υποσημειούμαι μετ' εξαιρέτου προς υμάς υπολήψεως,

την 18 Σεπτεμβρίω 1873
εξ Αθηνών

Πρόθυμος εις τας προσταγάς Σας
Α. Ζ. Μάμουκας

10

Ν. Γ. Πολίτης προς Σχολ. Εφόρους Χίου (ΒΚΧ, χφο 1405)

Εν Αθήναις την 3 Σεπτεμβρίου 1874

Αξιότιμοι κύριοι,

Ο κ. Αργυρόπουλος κατά παραγγελίαν του κ. Ευαγγ. Παπαναστασίου μοι ανέγνω παράδοξον όντως, ίνα μή τι άλλο είπω, περικοπήν επιστολής, απευθυνομένης υπό τινος των αυτόθι κυρίων εφόρων προς τον κ. Παπαναστασίου. Εν ταύτη ελέγετο ότι αι προφάσεις μου δεν τον πείθουσι και ότι η Εφορία μέλλει να κινήσῃ κατ' εμού αγωγήν.

Αγνοώ αν η Εφορία συμερίζεται τα υπό μέλους αυτής γραφέντα ταύτα, ουδέ δύναμαι τοιούτο τι να πιστεύσω. Οπωσδήποτε όμως αναγκάζομαι να σας γράψω ολίγα σήμεραν περί της υποθέσεως ταύτης, όπως μη διασύρηται τοιουτοτρόπως η υπόληψίς μου εν ιδιωτικαίς επιστολαίς ή ιδιαιτέραις συνομιλίαις, ας αγνοών δεν θα δύναμαι να δικαιολογηθώ, υπό ανθρώπων είτε αγνοούντων τα πράγματα, είτε παρεξηγούντων αυτά.

Ότε συνεφώνησα μετά του αντιπροσώπου της Εφορίας ενταύθα, του αξιοτίμου και σεβαστού μοι κυρίου Μάμουκα, συνεφώνησα να ταξινομήσω,

ήτοι να κατατάξω επιστημονικώς την βιβλιοθήκην· εκ της συμφωνίας ταύτης λοιπόν ουδαμώς υπεχρεούμην και να γράψω ή εκτυπώσω τους καταλόγους αυτής· ότι δε δεν υπεχρεούμην, δύνασθε και εκ τούτου να πεισθήτε· ο Γερμανός της Εθνικής Βιβλιοθήκης Stevenhagen καίτοι αδρώς προς 300 κατά μήνα δραχμάς μισθοδοτούμενος επί τρία έτη (καθ' α τη συνδρομή πάντων των υπαλλήλων της βιβλιοθήκης μόλις 30-40 χιλ. τόμων κατέταξε) ου μόνον ουδέ γραμμήν εχάραξεν εν καταλόγω, αλλ' υπό άλλου τινός υπαλλήλου μέχρι τούδε, εκτός ελαχίστων εξαιρέσεων, εγράφησαν μόνιμοι κατάλογοι, η δ' Εθνική Βιβλιοθήκη λειτουργεί διά των κινητών καταλόγων.

Αποπερατώσας αυτόθι την ταξινομήσιν προέτεινα τη Εφορία να εκτυπωθή ο κατάλογος, ουχί διότι άνευ τούτου εκτυπωμένου δεν ηδύνατο να λειτουργήσιν η βιβλιοθήκη, αλλά προς πλειοτέραν των εν αυτή μελετώντων ευκολίαν. Ηπατήθην δε μεγάλως ως προς την εκτίμησιν του όγκου του καταλόγου, διότι υπελόγισα ότι 7 μόνον τυπωμένα φύλλα θ' απαρτίσιν, η δ' απάτη μου αύτη προήλθεν εκ της μεγάλης δυσχερείας προς εκτίμησιν τυπογραφικήν δελτίων κινητών και ουχί συνεχούς ύλης. Ου μόνον δ' εγώ αλλά και ο τυπογράφος ηπατήθην υπολογίσας ότι ο κατάλογος δεν θα πληρώσιν πλέον των 8-10 τυπ. φύλλων.

Ήρχισα δε την εκτύπωσιν και δεν έπαυσα γράφων ότι η βιβλιοθήκη δύναται και προ της εκτυπώσεως του καταλόγου να λειτουργή, προ πάντων δε τα εν τω καταλόγω εκτυπωθέντα τμήματα. Αλλ' η Εφορία, αγνοών διατί, περιέμενε και περιμένει, νομίζω, ακόμη να ανοίξη την βιβλιοθήκην μετά την αποπεράτωσιν της εκτυπώσεως, επιρρίπτει δε την ευθύνην της αργοπορίας επ' εμέ.

Και κατ' αρχάς παραμελών τας άλλας υποθέσεις μου επεμελούμην όπως εκτυπωθή όσον τάχιστα ο κατάλογος και κατώρθουν να εκδίδηται εν καθ' εκάστην εβδομάδα τυπογραφικόν φύλλον, όπερ συγχρόνως απέστειλον ημίν· αλλ' επειδή εν τω μεταξύ πολλά περενέπεσαν εμπόδια, διακόψαντος του τυπογραφείου τας εργασίας αυτού και εμού λαβόντος ανάγκην να ενασχοληθώ εις ιδίας μελέτας και ασχολίας, η έκδοσις εξηκολούθησε βραδύτερον γενομένη, διότι εν ώρα σχολής εποιοούμην την τε κατάταξιν και τας διορθώσεις. Διότι βεβαίως δεν μοι απερρόφα ολίγον καιρόν η τοιαύτη εργασία, αφ' ου τας διορθώσεις μόνον εκάστου τυπογραφικού φύλλου και ο ευθηνότερος διορθωτής μόλις θ' απελάμβανεν αντι 10 δρχ.

Αλλ' ο κατάλογος προ πολλού απεπερατώθη, ως γνωρίζετε καλώς, μένουσι δε να εκτυπωθώσιν εν παραρτήματι τα παραληφθέντα βιβλία και ο

πίναξ της κατατάξεως, όστις ως έργον πρώτην φοράν γενόμενον και απαιτούν μελέτην μακράν και κόπον και καιρόν δεν είναι βεβαίως εργασία της στιγμής. Επειδή δε εμεσολάβησαν και άλλα περιστατικά και η εκτύπωσις του β' τόμου του βιβλίου μου (εις ην εκτύπωσιν εδαπάνησα υπέρ τους έξ μήνας, καίτοι εξ 20 μόνον τυπογραφικών σύγκειται ο τόμος), δεν ηυκαίρησα να τελειώσω την συγγραφήν του πίνακος της κατατάξεως. Οπωσδήποτε όμως και ούτως κατεγινομένην εις την σύνταξιν αλφαβητικού ευμεθόδου και περιληπτικού καταλόγου της υμετέρας βιβλιοθήκης, δι' ου και οι αγνοούντες τον μηχανισμόν της κατατάξεως υπάλληλοι της βιβλ. ευχερώς δύνανται ν' ανευρίσκωσι τα ζητούμενα βιβλία. Και ο κατάλογος ούτος εγγίζει εις το τέλος του.

Ούτως εργαζόμενος ενόμιζον ότι ήθελον βεβαίως επισύρει τας ευχαριστίας της Εφορίας, ήτις εκτός της αργοπορίας ουδεμίαν άλλην αφορμήν παραπόνων είχε κατ' εμού. Αν όμως δεν πείθουσι και την Εφορίαν, ως και το μέλος αυτής *αι προφάσεις μου*, ας μη λάβη τον κόπον να μοι κινήση αγωγήν, αλλ' ας υπολογίση πόσον κάμνουσιν 11 φύλλα του καταλόγου προς δρ. 35 διά τυπογρ. 9 (κατά μέσον όρον) διά χάρτην και 2½ διά βιβλιοδετικά, ας υπολογίση και τα επίλοιπα φύλλα προς δρ. 40 τυπογρ. 9½-10 διά χάρτην και 2½ βιβλιοδετικά, ας προσθέση δρ. 60 διά γραφικά έξοδα αγορασθέντα παρά του Κορομπλά, και την τιμήν του χρωματιστού χάρτου, και αν εκ των αποσταλέντων μοι χρημάτων μένει πλεόνασμα τι, ας μοι γράψη διά να το αποστείλω αμέσως.

Διατελώ

Όλος υμέτερος

Ν. Γ. Πολίτης

Προς την Σ. Εφορίαν του εν Χίω Γυμνασίου

Εις Χίον

11

Α. Ζ. Μάμουκας προς Σχολ. Εφόρους Χίου (ΒΚΧ, χφο 1408)

Τιμιώτατοι Κύριοι Έφοροι,

Επί μακρόν ήδη χρόνον κατελείφθη ατελές το έργον του καταλόγου της Βιβλιοθήκης, όπερ ο Κύριος Νικόλαος Πολίτης είχεν αναλάβει προ της εις Μόναχον απελεύσεώς του.

Κατά την εντεύθεν αναχώρησίν του, έχων μεθ' εαυτού τα τετυπωμένα τυπογραφικά φύλλα (πλην δύο: του 11 και του 14) και συναισθανόμενος το καθήκον του, ησχολήθη εις την του έργου συμπλήρωσιν. Επανεληθών δε

προσφάτως ενθάδε, ίνα ταχθή εις τον στρατόν ωσ λαχών υποχρεωτικόν κλήρον εφέδρου, και εφ' ικανόν μετ' εμού συλλαλήσας, παρέδωκέ μοι την εργασίαν του εις δύο φακέλους, εντός των οποίων κείνται τα φύλλα τα αντιγραφής δεόμενα κατά την εφ' εκάστου τούτων επιγεγραμμένην οδηγίαν.

Όθεν, εγκλείω ώδε αμφοτέρους τους φακέλους, ίνα ο παρ' Υμίν βιβλιοφύλαξ ασχοληθή εις την ακριβή αντιγραφήν, βοηθούμενος (εν χρεία) και υπό τινος των εν τω Γυμνασίω καθηγητών ή διδασκάλων, οσ αν φιλοτίμως προθυμηθή να τον συνδράμη εις την του έργου εκτέλεσιν.

Την αντιγραφήν, άμα περαιωθείσαν, πέμψατέ μοι, ίσως ούτω κατορθωθή (εφ' όσον ο Κοσ Πολίτης διαμένει ωσ έφεδρος ενταύθα) η συμπλήρωσις του καταλόγου του, τοσούτον αναγκαίου διά την λειτουργίαν της Δημοσίας Βιβλιοθήκης μας.

Προς την επιστολήν Σας της 14 Οκτωβρίου ε. έ. εβράδυνα ν' απαντήσω ένεκα λόγων, ουσ θέλω Σας εκθέσει κατόπιν. Απαντήσω δε προσεχώς.

Υποσημειούμαι μετ' εξαιρέτου προς Υμάς υπολήψεως

Πρόθυμος εις τας προσταγάς Σας

A. Ζ. Μάμουκας

τη 27 Δεκεμβρίου 1877

εξ Αθηνών

SUMMARY

S. Fasoulakis

Politis' Failed Attempt at Book Classification

The well-known Greek ethnologist and scholar, Nicolaos G. Politis (1852-1921), started his career as a temporary librarian in the National Library of Greece and in the library of the Parnassos Literary Society of Athens. As a consequence of these experiences, he undertook to classify the collection of the Korais Library on Chios in 1871. Although he completed his work there and indeed started on the publication of the catalogue, he did not complete this, despite his own suggestion that he do so and promises to the trustees of the Library in 1871. He preferred to publish his own books and continue his studies in Germany, although he knew and acknowledged that such a catalogue would be the first of its type to be published catalogue in the East (see Letter 4). This catalogue exists in three different proofs, two of which are preserved in the Korais Library.

This paper is based mainly on the unpublished correspondence between N. Politis, A. Mamoukas and the trustees of the Korais Library.